

Pwysigrwydd Eiriolaeth 5

Crynodeb Gweithredol

Adolygiad o wasanaethau eiriolaeth i bobl hŷn yng Nghymru

Mae eiriolaeth annibynnol yn wasanaeth hanfodol i unigolion sy'n sicrhau bod yr unigolyn (a'u canlyniadau llesiant) yn ganolog i waith gwasanaethau cymorth. Mae eiriolaeth annibynnol yn rhoi llais, dewis a rheolaeth i ddinasyddion gyflawni eu canlyniadau llesiant.

Rhwng y cyfnod rhwng Pwysigrwydd Eiriolaeth 4 a'r adroddiad hwn sef Pwysigrwydd Eiriolaeth 5 gwelwyd datblygiadau sylweddol yn y maes eiriolaeth annibynnol. Diffinia'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 eiriolaeth fel hawl i bob unigolyn yng Nghymru dan amgylchiadau penodol, gan gynnwys (ond nid yn unig) asesu, cynllunio gofal, adolygu a diogelu.

Mae'r adroddiad hwn yn edrych ar bob math o eiriolaeth sy'n cefnogi oedolion yng Nghymru er mwyn darparu cipolwg cyffredinol ar y dirwedd eiriolaeth.

Mae'r Cod Ymarfer (Rhan 10, Eiriolaeth) yn nodi bod:

Eiriolaeth yn helpu pobl i ddeall sut allant gyfranogi, cyfrannu a chymryd rhan, a sut allant arwain neu gyfarwyddo'r broses os oes modd.¹ Er mwyn bod â llais a rheolaeth, mae'n rhaid i unigolyn allu teimlo ei fod yn bartner cyfartal gwirioneddol wrth ryngweithio â gweithwyr proffesiynol.² Dylid ystyried eiriolaeth yn elfen gynhenid o'r Ddeddf sy'n sicrhau bod gofal cymdeithasol yn canolbwyntio ar bobl a'u llesiant.³

¹ Cod Ymarfer Rhan 10. Tudalen 8. Paragraff 22.

² Cod Ymarfer Rhan 10. Tudalen 7. Paragraff 16.

³ Cod Ymarfer Rhan 10. Tudalen 8. Paragraff 22.

Darganfyddiadau ers Pwysigrwydd Eiriolaeth 4

- Gwelwyd cwmp o 17% yn y nifer o wasanaethau eiriolaeth (o 23 i 19) i bobl hŷn yn benodol ers Pwysigrwydd Eiriolaeth 4.
- Gwelwyd cynnydd o 69% yn y gwasanaethau sy'n darparu eiriolaeth i grŵp cleientiaid ehangach. Mae hwn yn gynnydd o 26 i 44 o wasanaethau.
- Mae yna 107 o eiriolwyr cyflogedig llawn amser yn gweithio ar draws Cymru, gyda 20 o'r rhain yn darparu eiriolaeth yn benodol ar gyfer pobl hŷn.
- Mae yna 66 o eiriolwyr cyflogedig rhan amser gyda 23 o'r rhain yn darparu eiriolaeth yn benodol ar gyfer pobl hŷn.
- Mae yna 66 o eiriolwyr gwirfoddol yn gweithio mewn amrywiaeth o wasanaethau eiriolaeth ar draws Cymru. Mae hyn yn gynnydd o 22%.
- Mae yna 37 yn llai o eiriolwyr cyflogedig a 23 yn llai o eiriolwyr gwirfoddol sy'n cefnogi pobl hŷn yn benodol nag yr adroddwyd yn yr adroddiad Pwysigrwydd Eiriolaeth 4.
- Y cyfanswm o bobl hŷn a gafodd eu cefnogi gan yr ymatebwyr dros y 12 mis diwethaf oedd 6412, sy'n gynnydd o dros 900 o'i gymharu ag adroddiad Pwysigrwydd Eiriolaeth 4.
- Ac edrych tua'r dyfodol, mae'r nifer o wasanaethau sy'n credu y bydd eu cyllid yn aros yr un peth neu'n cynyddu wedi gostwng i 53% o'i gymharu i 63% yn adroddiad Pwysigrwydd Eiriolaeth 4.
- Dim ond mewn 17 o'r 22 o ardaloedd awdurdod lleol yng Nghymru y mae yna wasanaethau penodol i bobl hŷn, gostyngiad o 21 yn adroddiad Pwysigrwydd Eiriolaeth 4. Fodd bynnag, mae yna wasanaethau i grŵp cleient ehangach ym mhob ardal awdurdod lleol.

Nifer yr ymatebwyr a gwasanaethau

	Pwysigrwydd Eiriolaeth 4 2013	Pwysigrwydd Eiriolaeth 5 2016
Cyfanswm yr ymatebwyr	22	22
Nifer y gwasanaethau sy'n cael eu cyllido yn benodol ar gyfer pobl hŷn	23	19
Nifer y sefydliadau sy'n darparu'r gwasanaethau hyn	15	13
Nifer y gwasanaethau eiriolaeth eraill a gyllidir gyda phobl hŷn yn rhan o'r grŵp cleient	26	44
Nifer y sefydliadau sy'n darparu'r gwasanaethau hyn <small>(Noder bod y gwasanaethau hyn yn cynnwys gwasanaethau statudol eraill megis Gwasanaeth Eirioli Annibynnol o ran Galluedd Meddyliol [IMCA] ac Eiriolwyr Iechyd Meddwl Annibynnol [IMHA])</small>	12	15

(Noder y gall un darparwr gynnig mwy nag un gwasanaeth eiriolaeth a bydd gan rhai gwasanaethau yn benodol ar gyfer pobl hŷn yn ogystal â gwasanaethau ar gyfer grŵp client ehangach)

Staff a Gwirfoddolwyr Eiriolaeth

	Pwysigrwydd Eiriolaeth 4 2013		Pwysigrwydd Eiriolaeth 5 2016	
	Gwasanaethau Pobl Hŷn	Pob math o wasanaeth	Gwasanaethau Pobl Hŷn	Pob math o wasanaeth
Llawm Amser	34	33	20	87
Rhan Amser	46	25	23	43
Gwirfoddol	53	1	30	36

Mae'r canfyddiadau ar yr olwg gyntaf yn awgrymu darlun llewyrchus gyda chynnydd yn y niferoedd cyffredinol o eiriolwyr a'r nifer o ddinasyddion sy'n cael cefnogaeth gan y gwasanaethau hynny. Fodd bynnag, mae nifer o sefydliadau a ymatebodd wedi aros yr un fath ac mae'r ardal ddaearyddol a gwmpesir gan y gwasanaethau eiriolaeth i bobl hŷn wedi crebachu. Mae hyn yn arwain at fylchau yn y ddarpariaeth ar gyfer dinasyddion a "loteri

cod post" o wasanaethau. Mae Age Cymru yn pryderu'n arbennig gan fod gan Gymru boblogaeth hŷn sy'n parhau i dyfu; mae llawer o ddinasyddion hŷn yn profi anghenion iechyd a gofal cymdeithasol cymhleth, ac mae ganddynt fwy a mwy o resymau dros fod angen eiriolwr. Mae'n ymddangos, er bod yna nifer cynyddol o bobl hŷn sydd angen gwasanaethau eiriolaeth, mae yna argaeledd llai arbenigol ar draws rhannau o Gymru.

Cyllid a chynaliadwyedd

- **Nododd dros 60% o ddarparwyr fod gan y cyllid ar gyfer eu gwasanaethau presennol lai na blwyddyn ar ôl. Nid oedd 30% arall yn gwybod beth fyddai eu trefniadau cyllido yn y dyfodol.**
- **10% yn unig oedd wedi sicrhau cyllid ar gyfer gwasanaeth eiriolaeth am 3 blynedd neu fwy.**

Mae canlyniadau ein harolwg yn rhoi darlun cymysg. Ar y naill law, mae cyfanswm yr eiriolwyr wedi cynyddu. Fodd bynnag, mae nifer yr eiriolwyr (gwirfoddol a chyflogedig) sy'n gweithio'n benodol gyda phobl hŷn wedi gostwng o 133 i 73. Mae gostyngiad o 45% yn y nifer o eiriolwyr yn peri pryder wrth ei ystyried yng ngoleuni tueddiadau demograffig yng Nghymru.⁴ Ar ben hynny, dylid ystyried hyn ochr yn ochr â'r 88.5% o wasanaethau sy'n disgwyl i'w cyllid aros yr un fath neu ostwng (41% aros yr un fath, 47% gostwng, dod i ben neu ddim yn gwybod) yn ystod y 12 mis nesaf. Roedd sylwadau'r ymatebwyr ynghylch y mater hwn yn cynnwys "eleni rydym yn gweithredu ar ostyngiad o 10% mewn cyllid" ac "aros am ymrwymiad gan yr Awdurdod Lleol" sy'n dangos yn glir natur beryglus cyllid a'r straen mae'n ei roi ar wasanaethau a dinasyddion fel ei gilydd.

Ansawdd a safonau

- **Nododd yr holl ddarparwyr eu bod nhw'n cwrdd â'r cod ymarfer eiriolaeth a'r set o safonau.**
- **Mae 40% o'r ymatebwyr wedi ennill y Marc Perfformiad o Ansawdd ac mae 30% yn gweithio tuag at hynny. Nododd y 30% arall nad oedd ganddynt y Marc ac nad oeddynt yn gweithio tuag at ei ennill.**
- **Mae gan bron i 70% o'r holl eiriolwyr (cyflogedig a gwirfoddol) gymhwyster Eiriolaeth City & Guilds, gyda nifer ohonynt yn gweithio tuag at y diploma llawn.**

Mae'r Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol 2016 a'i chodau cysylltiedig yn cael eu drafftio â'u hanfon allan am

ymgyngoriad. Fodd bynnag, rhagwelir y bydd gwasanaethau IPA wedi'u comisiynu yn dod yn wasanaethau rheoledig ac oherwydd hynny bydd cyfarwydddebau clir ynghylch yr hyn a ddiffinnir fel gwasanaeth IPA rheoledig yn dod i rym erbyn 2018. Mae'r arrolwg yn dangos bod llawer o wasanaethau eisoes yn meddu ar farc perfformiad o ansawdd ac yn cwrdd â'r cod ymarfer. Mae hyn yn dangos bwriad ac ymrwymiad gan y sector eiriolaeth i wella ansawdd y gwasanaeth a ddarperir.

Iaith

Wrth ddarparu gwasanaethau eiriolaeth i sicrhau bod lleisiau dinasyddion yn cael eu clywed a'u dymuniadau'n cael eu parchu, mae angen cynnig cefnogaeth trwy'r cyfrwng y maent yn fwyaf cyfforddus ag ef boed hynny drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg.

Canfu'r arrolwg bod gan 70% o ddarparwyr eiriolwyr sy'n siarad Cymraeg. Er gwaethaf hyn, dim ond 2 darparwr wnaeth adrodd fod y gefnogaeth a ddarperir trwy'r Gymraeg yn uwch na 10%, gyda llawer yn datgan na chafwyd un cais am gefnogaeth trwy'r iaith Gymraeg. Wrth i Awdurdodau Lleol ddilyn argymhellion gan Lywodraeth Cymru ynghylch Mesur y Gymraeg (Cymru) (2011), disgwylir y bydd y gofyniad i ddarparwyr eiriolaeth ddarparu gwasanaethau yn ddwyieithog yn dod yn gryfach.

Mae dros 50% o ddarparwyr yn datgan eu bod wedi darparu cefnogaeth eiriolaeth mewn llawer o ieithoedd eraill megis Mandarin, Tsieinëeg, Pwyleg a Pwnjabeg.

⁴ <http://bit.ly/2fBTlJy>

Casgliad

Mae Pwysigrwydd Eiriolaeth 5 wedi rhoi cipolwg diweddar o'r ddarpariaeth eiriolaeth yng Nghymru ar gyfer oedolion gyda phwyslais arbennig ar bobl hŷn. Mae'n awgrymu bod y nifer cyffredinol o eiriolwyr wedi parhau i godi ond yn mynegi pryder mewn rhai meysydd, gan gynnwys gostyngiad mewn darparwyr arbenigol a bylchau mewn argaeledd daearyddol.

Rhywbeth sy'n destun pryder arbennig i Age Cymru yw'r gostyngiad yn nifer y darparwyr eiriolaeth arbenigol ac eiriolwyr ar gyfer pobl hŷn.

Mae'r dulliau o gomisiynu eiriolaeth ledled Cymru yn amrywiol ac ar wahanol gamau o ddatblygiad ar hyn o bryd. Ymddengys mai'r hyn sydd wedi digwydd mewn rhai ardaloedd yw bod contractau yn cael eu dyfarnu i sefydliadau a all ddarparu gwasanaeth i'r holl oedolion yn hytrach na darparwyr arbenigol unigol a allai egluro'r data yr ydym yn ei gyflwyno.

Tra bod y nifer o ddinasyddion sydd wedi cael cefnogaeth eiriolaeth wedi parhau i godi, mae nifer y darparwyr wedi gostwng i lefelau is

nag yn 2011 fel yr adroddwyd yn yr adroddiad Pwysigrwydd Eiriolaeth 3. Gallai hyn awgrymu symud oddi wrth ddarparwyr eiriolaeth arbenigol yn cael eu comisiynu i ddarparwr sy'n darparu i bob oedran ar draws ardal ddaearyddol ehangach. Gallai diwedd y cyllid ar gyfer y prosiectau a gyllidwyd gan Raglen Llawn BYWYD y Gronfa Loteri Fawr a gafodd eu cofnodi yn adroddiad Pwysigrwydd Eiriolaeth 4 hefyd fod yn rheswm dros y nifer is hwn o ddarparwyr yn yr adroddiad hwn.

Yn sgil y dyletswyddau newydd a osodir ar Awdurdodau Lleol, mae'n bosibl rhagweld y bydd y galw am wasanaethau eirioli yn tyfu ac felly mae argaeledd a chynaliadwyedd gwasanaethau yn flaenoriaeth i bawb sy'n gysylltiedig. Mae'r cymysgedd o ffynonellau cyllid, statudol a chyllidwyr grantiau wedi aros oddeutu'r un fath ers 2013. Bydd adroddiadau'r dyfodol yn ystyried pa un a yw'r dyletswyddau newydd yn cael effaith ar nifer y gwasanaethau a gomisiynir ac y cyllidir gan grantiau.

Mae diogelu yn parhau i fod yn rhan sylfaenol o'r gwasanaethau eiriolaeth a ddarperir gan ymatebwyr yr arolwg hwn. Mae diogelu yn faes allweddol lle mae gan ddinasyddion yr hawl i wasanaethau IPA (mewn rhai amgylchiadau) ac adroddodd holl ymatebwyr yr arolwg eu bod wedi cefnogi cleientiaid a oedd wedi cael eu cam-drin yn y 12 mis diwethaf. Mae'r ymatebwyr wedi adrodd cynnydd yn nifer yr achosion o gamdriniaeth gorfforol y maent wedi cefnogi cleientiaid i ddelio â hwy, gyda chamdriniaeth ariannol a chamdriniaeth emosiynol/ seicolegol yr ail mwyaf cyffredin. Mae Age Cymru yn cefnogi hawl unigolion i fyw mewn amgylchedd diogel, yn rhydd rhag niwed a chamdriniaeth. Bydd yr hawl i eiriolaeth i rai sydd wedi eu cam-drin yn eu galluogi nhw i fynegi eu barn, eu dymuniadau a'u teimladau ac i fod yn ganolog i'r broses ddiogelu, gan sicrhau eu bod yn cymryd rhan lawn ac yn cael eu cefnogi i fod yn rhydd rhag niwed yn y dyfodol.

Mae Age Cymru wedi ymrwymo i gefnogi datblygiad y sector eiriolaeth annibynnol yng Nghymru ac yn ei weld fel arf hollbwysig i sicrhau lles pob dinesydd, nid dim ond pobl hŷn. Mae Rhaglen Eiriolaeth Edau Euraid Age Cymru wedi cael ei hariannu gan Lywodraeth Cymru i gefnogi gweithrediad Ran 10 (eiriolaeth) o'r "Ddeddf" mewn ffordd strategol ac unedig, sy'n ceisio datblygu gwasanaethau cyson a chynaliadwy ar draws Cymru gyfan.

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â'r Tîm Eiriolaeth Edau Euraid drwy e-bostio goldenthreadadvocacy@agecymru.org.uk.

Troednodyn:

Mae ymatebwyr yr arolwg Pwysigrwydd Eiriolaeth yn hunan ddethol. Mae ymateb yn seiliedig ar ba un a ydynt yn darparu gwasanaethau eiriolaeth a gyllidir yn benodol ar gyfer neu'n cynnwys pobl hŷn fel rhan o'u grŵp cleientiaid. Er gwaethaf pob ymdrech ni allwn warantu bod gennym ddata gan 100% o'r darparwyr. Gallai hyn hefyd esbonio pam ei bod yn ymddangos nad oes gan rai ardaloedd unrhyw ddarpariaeth eiriolaeth o gwbl.

Roedd data a gasglom yn hydredol, ac felly'n adlewyrchu'r arolygon eraill yn ein cyfres, ond rydym wedi tynnu data i baentio'r darlun llawnaf o wasanaethau eiriolaeth yng Nghymru, gan wneud y data yn ddefnyddiol i gomisiynwyr, darparwyr a dinasyddion fel ei gilydd. Mae setiau data llawn ar gael ar ein gwefan.

Age Cymru, Tŷ John Pathy, 13/14 Cwrt Neptune
Ffordd Blaen y Gad, Caerdydd CF24 5PJ
Ffôn: 029 2043 1555 Ffacs: 029 2047 1418
E-bost: enquiries@agecymru.org.uk www.agecymru.org.uk

Mae Age Cymru yn elusen gofrestrdig 1128436. Cwmni cyfyngedig trwy warant ac wedi'i gofrestru yng Nghymru a Lloegr 6837284. Swyddfa gofrestrdig fel yr uchod. ©Age Cymru 2016

Dilynwch ni ar: [facebook.com/agecymru](https://www.facebook.com/agecymru)

 twitter.com/agecymru